

De externe inbreng in het politieonderwijs

Professor Dr. Christian Eliaerts, Vakgroep Criminologie, Vrije Universiteit Brussel

De externe oriëntering is één van de belangrijkste pijlers van de hervormde, gemeenschapsgerichte politie (J. VAN ERCK, 2003). Dit veronderstelt ook een externe inbreng in het vernieuwde politieonderwijs. Deze nota beoogt niet de huidige stand van zaken weer te geven van de hervorming van de politieopleiding, maar een aantal visies en principes naar voor te schuiven en ter discussie te stellen die deze hervorming kunnen sturen en ondersteunen.

Het Centrum voor Politiestudies organiseerde in 2000 een studiecycclus over “De vorming van de politie in het kader van de nieuwe politieorganisatie”. In het verslagboek (S. VAN ELCHINGEN, 2001) komen verscheidene aspecten van de (toekomstige) politieopleiding aan bod. Iedereen bevestigde dat de opleiding van het personeel van de geïntegreerde politie een belangrijke hefboom is voor het verbeteren van de werking van de politiediensten. Volgens de voormalige minister van Binnenlandse Zaken heeft de opleiding tot finaliteit te beantwoorden aan de basisfilosofie van het politiesysteem, zoals het werd ontwikkeld door de wet: de filosofie van community policing of gemeenschapsgerichte politiezorg. De opleiding zal op een professionele manier ontwikkeld worden, wat (o.m.) inhoudt dat er een globale, systematische lange termijnvisie is m.b.t. de competenties van het personeel, en dat er constant gezocht wordt naar nieuwe kennis en vaardigheden en nieuwe evoluties in het raam van het politiewerk (A. DUQUESNE, 2001, 153). Ook L. SZABO (2001, 14 e.v.) benadrukt de professionalisering van de opleiding, die bereikt moet worden door een betere aanpassing van de opleiding aan de noden van de uitoefening van de politiefunctie, door het gebruik van moderne en pedagogisch verantwoorde opleidingsmethoden en door er over te waken dat ook terreinervaring wordt opgedaan door middel van coaching, stages e.d. De politieopleiding is een beroepsopleiding. Volgens SZABO vormt ze een aanvulling op de algemene schoolse opleidingen en behandelt ze het geheel van specifieke aspecten die verbonden zijn aan het politieberoep, verschillend naargelang het niveau van het kader waarnaar ze zich richt.

De opleiding wordt centraal beheerd (algemene directie personele middelen van de federale politie, die weliswaar ook moet bestaan uit lokale politiemensen) en alle fundamentele beslissingen in deze materie behoren toe aan de Minister.

In de standpunten en teksten van beleidsverantwoordelijken vinden we niet veel terug over de externe inbreng in de politieopleiding ; SZABO (2001, 15) vermeldt wel dat de minister zich kan laten adviseren, wat bv. de programma's betreft, door externen zoals het universitaire milieu.

Wat de finaliteit van de basisopleidingen betreft (inmiddels het KB van 20/11/2001), om welk kader het ook gaat (basis-, midden-, officierenkader), wordt steevast verwezen naar competenties die toelaten een gemeenschapsgerichte politiezorg uit te oefenen, rekening houdend met de verwachtingen van de bevolking en de overheid ; “op het einde van de basisopleiding moet de aspirant in staat zijn een integrale aanpak gericht op de oplossing van problemen toe te passen en op een systematische, kwalitatieve en dienstgerichte manier te werken (...). Hij zal kunnen functioneren in veranderende en onvoorspelbare situaties, zal in staat zijn om weloverwogen initiatieven te nemen en zal (ook het eigen) professionele gedrag kritisch kunnen evalueren”.

De maatschappelijke context waarin de politie functioneert is volgens J. CL. GUNST (2001, 91-92) terug te vinden in bepaalde modules van de opleiding¹, gecombineerd met diverse stages waarbij bv. heel wat aandacht besteed wordt aan lokale projectwerking, aan wijkwerking en het samenwerken met alle mogelijke partners.

De bepaling van de functie- en competentieprofielen, en dus ook de visie op het opleidingsconcept, lijken ons tot op heden toch hoofdzakelijk een interne politieaangelegenheid te zijn. De mogelijke externe inbreng in modules of stages wordt niet vermeld of gespecificeerd. In een opmerkelijk artikel heeft M. BLOEYAERT het verloop van de hervorming van de politieopleiding bekritiseerd (2002, a, 5-14).

We vermelden enkele punten:

- het politieonderwijs bekleedt een marginale positie binnen de politiehervorming
- er ontbreekt een uitgeschreven visie op het politieonderwijs
- de hervorming van de opleiding wordt top-down (gecentraliseerd) en bureaucratisch doorgevoerd, ondoordacht, met onvoldoende (gedecentraliseerde) middelen
- er werden geen externe partners betrokken of inspiratie gezocht in het buitenland (zie infra Nederland).

Volgens BLOEYAERT ontwikkelt het politieonderwijs zich aldus in een maatschappelijk isolement, waarbij de “inteelt” nog versterkt wordt door het organiseren van een politieonderwijs “in eigen beheer”, meestal met politiemensen (opleiders) die zelf binnen de politieorganisatie gevormd werden. Er is geen aansluiting met, en dus ook geen valorisatie van extern onderwijs, wat ook tot gevolg heeft dat er geen incentives zijn om externe opleidingen te volgen.

¹ Bv. de module “de plaats, de functie en de rol van de politie in onze samenleving” ; de module betreffende “de gemeenschapsgerichte politiezorg” ; de module “openbare orde en algemene politieoperaties”, waarin de doelstelling “de fundamentele rechten en vrijheden van de burger in het raam van de bestuurlijke politie” vermeld wordt.

Dit staat in contrast met de visie op het politieonderwijs die recent in Nederland ontwikkeld werd, en waarvan de krachtlijnen werden toegelicht op de CPS studiedag (I. STAM, 2002, 45-73). De nadruk wordt gelegd op de “vermaatschappelijking” van de politie(opleiding) : de noodzaak tot hervorming komt van buiten af, vanuit de samenleving. Politie medewerkers oefenen hun beroep uit in een pluriforme maatschappij die continu in beweging is. Veiligheid en leefbaarheid vormen in die maatschappij steeds belangrijker thema’s, er is een toenemende confrontatie met sociale problemen (zie ook het rapport van het LSOP: *Het nieuwe politieonderwijs in maatschappelijk perspectief*, 2002). Dit leidt tot het concept van een volwaardig beroepsonderwijs, wat betekent dat naast de beroepsgerichte kwalificaties het nieuwe onderwijs ook een cultureel maatschappelijke en een doorstroomkwalificatie oplevert. Diplomagelijkwaardigheid betekent dat diploma’s die worden behaald in het nieuwe politieonderwijs gelijkwaardig zijn aan de diploma’s die in het reguliere beroepsonderwijs worden behaald. Met het regulier onderwijs wordt nauw samengewerkt (netwerkvorming) omdat het opgeleid worden samen met andere studenten verrijkend en wederzijds bevruchtend kan zijn, maar ook omdat het regulier onderwijs de student kan begeleiden bij het verwerven van algemeen maatschappelijke doorstroomcompetenties. Aangezien contextgebonden onderwijs beter voorbereidt op de beroepsuitoefening wordt het onderwijs “duaal” opgevat, waarbij er een voortdurende inbreng is vanuit de praktijk in het onderwijs en vanuit het onderwijs in de praktijk. Van belang is ook te wijzen op de nieuwe onderwijskundige inzichten die in het politieonderwijs werden ingebracht, in samenwerking met externen trouwens. Een aantal elementen hiervan (zie I. STAM, 2001, 59-61) kunnen door de werkgroep van het CPS verder besproken worden. Interessant is ook dat bij de opsomming van de beroepsprofielen een niveau 5, politiedeskundige-bachelor, en een niveau 6, politiedeskundige-master, vermeld wordt (56-58). De werkgroep zou verder kunnen informeren in welke mate en op welke wijze de externe inbreng in het politieonderwijs gerealiseerd wordt.

In een artikel van A. MAHAUX en F. DUEZ (2002, 533) wordt in dit verband verwezen naar Québec en Frankrijk.

Ook in het reeds geciteerde artikel van M. BLOEYAERT (2002, a, 8-9) wordt een lans gebroken voor samenwerking en uitwisseling met externe partners. Hierdoor vergroot de maatschappelijke betrokkenheid en interactie met de samenleving aanzienlijk. Aansluiting met het bestaande niet-politieonderwijs kan bovendien diploma-gelijkwaardigheid realiseren en kwalificaties opleveren met een grotere waarde op de arbeidsmarkt. Ook het aanleren van docentencompetenties kan in samenwerking met externen.

Dit alles wordt door M. BLOEYAERT verder uitgewerkt in zijn bijdrage voor de politiereader “Voor verder onderzoek” (2002, b, 503-525), waarbij hij vertrekt van het sociologisch begrip “socialisatieproces”, m.i. een interessante aanvulling op of verbreding van het begrip

opleiding. Zijn stelling is dat het socialisatieproces van politiemensen in de opleiding mee moet gestuurd worden vanuit de samenleving, door inbreng “van buitenaf”, zoniet gebeurt de socialisatie ontkoppeld van de samenleving, dus in een maatschappelijk isolement. Dit kan niet omdat *“de definitie van wat politiewerk is en hoe het moet uitgevoerd worden niet meer het monopolie is van de politie. Politiewerk wordt gedefinieerd en gecontroleerd vanuit de samenleving (...). De sturing en het beheer van de politie gebeurt door veiligheidsplannen en politieraden. Dit betekent dat partnerschap, betrokkenheid op de samenleving, samenwerking met maatschappelijke organisaties... sleutelbegrippen zijn die aangeven dat de “vermaatschappelijking” van de politiefunctie centraal staat en voortdurend moet inspelen op maatschappelijke veranderingen (...). Het teveel binnenshuis houden van opleiding en vorming leidt tot een politie van de politie door de politie (...). Hierdoor wordt het socialisatieproces van de kandidaten gestuurd vanuit een “total-institution”-mentaliteit die echter leidt tot eenzijdigheid en vervreemding. In plaats van het zoeken naar pluriforme verklaringen van maatschappelijke problemen en het vergroten van de interactie met de samenleving door het betrekken van deskundigen buiten de politie in de opleiding, ontstaat eenzijdigheid en maatschappelijke afstandelijkheid (...).”* Ook MAHAUX en DUEZ (o.c., 533) bepleiten een evenwicht tussen interne en externe socialisatie. Daarnaast kan gewezen worden op het feit dat een sterk gecentraliseerd opleidingsbeheer met een tendens naar uniformiteit haaks staat op een grotere betrokkenheid van de samenleving en het werkveld, zoals die trouwens bepleit worden in de “community policing” filosofie. Leren is een sociale activiteit en de expertise om gaandeweg complexe problemen op te lossen wordt verworven in dialoog met anderen, voor een belangrijk deel ook in de werkomgeving. Een gedecentraliseerde opleiding komt hieraan meer tegemoet en maakt zelfs een grotere maatschappelijke controle en sturing van het politieonderwijs mogelijk. Indien de (lokale) politiezorg op maat van de lokale gemeenschap dient afgestemd te worden is het erg belangrijk dat er communicatie en interactie ontstaat tussen politie en die gemeenschap.

In een lezing over “Het onderzoek naar de politieopleiding in België” (maart 2003, Infopol, Kortrijk), gaf P. PONSAERS aan dat er een grote kloof bleek te bestaan tussen de verwachtingen van de aspiranten (ook aangewakkerd door sommige recruteringscampagnes en de media), de aangeleerde stof en de toepassing ervan op de dagelijkse werkvloer van de politie. De “verwijdering” tussen theorie en praktijk komt voort uit het feit dat een grote pluraliteit aan verwachtingen vanuit de samenleving aan politiemensen gesteld wordt. Leidende principes vanuit de (theoretische) opleiding conflicteren met hetgeen ervaren wordt tijdens het extern socialisatieproces. Het gevolg is dat men zich eerder gaat richten op het referentiekader van de collega’s op de werkvloer (streetcops). De “politiepraktijk” wordt verheven tot een soort van interne bedrijfsideologie, die onmogelijk door buitenstaanders bekend en begrepen kan worden. Ook uit de onderzoeken van ELIAERTS, ENHUS en VAN

DEN BROECK aan de VUB bleek dat de politiecultuur praktische antwoorden en een “houvast” wil bieden op het spanningsveld dat bestaat tussen de wettelijke en sociale normen inzake de politiefunctie (1992, 1994). Het gemeenschapsgericht politiewerk wordt nog al te zeer gedefinieerd vanuit de politie (met een veronderstelde consensus over de waarden en normen in de samenleving) en niet voldoende op basis van de (soms ambivalente) verwachtingen van de bevolking (E. ENHUS, 2003). PONSAERS besluit dat de politieopleiding slechts als hefboom in de nagestreefde hervorming van het politiewezen kan fungeren indien de opleiding niet langer gezien wordt als een technische beroepsopleiding, maar als een maatschappelijk georiënteerde opleiding die zich richt naar de hedendaagse samenleving en naar de maatschappelijke rol van de politie hierin. Dit impliceert volgens hem ook het incorporeren van de politieopleiding in de burgerlijke samenleving en het losmaken van een geïsoleerde positie op de opleidingsmarkt. Dit is ook van belang voor de erkenning en valorisatie van die opleiding wanneer de politiefunctionaris een ander beroep wenst uit te oefenen.

Zoals BLOEYAERT meent hij dat niet-politiemensen kunnen doceren aan politiemensen en omgekeerd, dat de politie opleiding kan volgen in specifieke-opleidingssettings alsook daarbuiten, zoals aan hogescholen en universiteiten. Politiemensen moeten burgers worden die met de twee voeten in de samenleving staan, geen aparte categorie van burgers.

Met BLOEYAERT (2002, b, 512) kunnen we dus besluiten dat :

- reeds bij het formuleren van de visie op het politieonderwijs de inbreng van buitenaf nodig is; partners zijn het niet politieonderwijs, centra voor onderwijskunde en -ontwikkeling, het werkveld en maatschappelijke organisaties
- een federale opleidingsraad dus ook samengesteld moet zijn uit onderwijs- en ervaringsdeskundigen (programma-ontwikkeling)
- het aanleren van docenten- en instructeurcompetenties moet gebeuren in het niet – politieonderwijs of in een samenwerkingsverband
- politieonderwijs voor het niet-politiespecifieke aspect ook uitbesteed kan worden aan het reguliere onderwijs of in samenwerking hiermee; voor elk niveau van politieonderwijs is een referentieniveau binnen het niet – politieonderwijs noodzakelijk met een bijhorende pedagogische en didactische aanpak
- er moet voorzien worden in de mogelijkheid om stages te lopen buiten de politie, eventueel ook in het buitenland.

Kortom, wanneer de overheid een *integrale visie op de veiligheidszorg* propageert, dan moet deze visie doorheen de politieopleiding(en) terug te vinden zijn. Community policing, partnership e.d. veronderstellen niet alleen nieuwe inzichten en vaardigheden, maar vooral nieuwe opvattingen, waarden en normen m.b.t. de politiefunctie.

Zo men het al eens zou kunnen zijn over de hoger vermelde principes, dan lijkt de implementatie ervan in de politieopleiding(en) veel moeilijker. Men zou er in ieder geval moeten over waken dat er in de lopende hervorming van de opleiding ruimte blijft voor initiatieven en experimenten, met externe partners, en dat niet alles (centraal) definitief vastgelegd wordt.

Anderzijds is ook het externe onderwijs in volle beweging, m.n. de invoering van de bachelor – master structuur in universiteiten en hogescholen. De vorming van associaties tussen deze laatsten vergroot evenwel de mogelijkheden tot samenwerking, bv. door het creëren van modules of credits die aan studenten én politiemensen kunnen aangeboden worden. Overleg tussen associaties en de verantwoordelijken van het politieonderwijs zou het bevorderen van de kwaliteit ervan, afstemming en externe valorisatie (gelijkwaardigheid naargelang het niveau) kunnen stimuleren. Het is dus aangewezen een afvaardiging van de hogescholen in de werkgroep van het CPS op te nemen. Verder mag toch herinnerd worden aan de vrij unieke positie die de Vlaamse criminologieopleiding aan de universiteiten in Europa (en zelfs daarbuiten) inneemt: een autonome en volledige interdisciplinaire opleiding met een lange traditie van studenten uit het politiewezen en positieve ervaringen m.b.t. (dit aspect van) hun externe socialisatie.

Zoals hoger reeds aangegeven, kan de externe inbreng in de politieopleiding op verschillende wijzen gebeuren, naargelang het niveau en aard van de opleiding. Dit is een vrij complexe aangelegenheid, zoals het SCHEMA in bijlage aantoont.

De externe inbreng kan in twee richtingen gaan :

Eenzijds politiemensen die

- diploma's of getuigschriften in externe opleidingen behalen (bv. bachelor, master criminologie, post-academisch onderwijs);
- modules of credits in externe opleidingen volgen;
- stages in een externe setting volbrengen;
- (een gedeelte van) de docentenopleiding extern volgen (bv. onderwijskundige- en technologische vaardigheden),

anderzijds

- ← externe docenten die modules of credits in de politieopleiding verzorgen (of in de docentenopleiding);
- ← het betrekken van externe actoren (van de lokale gemeenschap bv.) in bepaalde modules (of gespecialiseerde opleidingen) van het politieonderwijs²;
- ← studenten uit het regulier onderwijs die stages lopen in politiestettings;
- ← (misschien minder voor de hand liggend), studenten uit het regulier onderwijs die bepaalde opleidingsonderdelen in het politieonderwijs volgen.

Daarenboven stelt zich ook nog het probleem van de vorming van burgerpersoneel dat binnen het politiewezen werkt (aangehaald door MAHAUX en DUEZ, o.c., p. 534).

De diplomagelijkwaardigheid van (bepaalde niveaus) van de politieopleiding vraagt wellicht een systeem van kwaliteitsbewaking (cfr. visitaties universiteiten) en “accreditering”, waarbij de bevoegde Gemeenschappen dienen betrokken te worden (ministers onderwijs). Dit is ook van belang voor het bekomen van verkorte studieprogramma’s of credits (vrijstellingen) in externe opleidingen. Anderzijds zal het volgen van externe opleidingen enkel gestimuleerd worden indien daarvoor intern de politieorganisatie “incentives” zijn op het gebied van beroepsprofielen en bevorderingen.

De werkgroep opleiding van het CPS heeft terzake een voorstel gedaan m.b.t. de wisselwerking bachelor/master criminologie en de opleiding tot commissaris en hoofdcommissaris (zie bijlage)³.

Er dient in de werkgroep van het CPS overleg gepleegd over de verdere concrete initiatieven die m.b.t. de externe inbreng in het politieonderwijs kunnen genomen worden. Welke initiatieven zijn prioritair en/of het meest haalbaar? Het komt me voor dat er daarover eerst een voldoende consensus binnen het CPS moet bestaan. Verder zijn die initiatieven wellicht enkel zinvol, indien binnen de politieorganisatie én de bevoegde politieoverheden daarvoor voldoende openheid bestaat. De studiedag van het CPS kan daartoe bijdragen.

Eenzijds moet dus op de studiedag nagegaan worden of men de visies die in deze nota naar voor geschoven worden kan bijtreden.

² A. VANLANDSCHOOT heeft terzake interessante voorstellen geformuleerd n.a.v. haar “*ontwerp van een alternatieve opleiding “gemeenschapsgerichte politiezorg”*”, stagevervangende opdracht lic. crim., VUB, 2003.

³ Het zou interessant zijn dit voorstel te vergelijken met bepaalde buitenlandse situaties, bv. het hoger geciteerde beroepsprofiel “politiedeskundige”, bachelor of master, in Nederland.

Anderzijds kunnen de actoren die bij de politieopleiding betrokken zijn aangeven

- in hoeverre de aangehaalde principes eventueel reeds in uitvoering zijn,
- waarom dit desgevallend (nog) niet mogelijk zou zijn en welke hinderpalen daartoe moeten overwonnen worden.

Tot slot nog dit: het lijkt me aangewezen bij het ontwerpen van veranderingen in de politieopleiding, zeker wat betreft de externe oriëntatie ervan, onderzoeken te laten uitvoeren naar de verwachtingen, weerstanden en knelpunten desbetreffend, zowel bij de opleidingscentra als bij de actoren op het terrein. Er is ook te weinig onderzoek naar de huidige politiepraktijk, na de start van de geïntegreerde politie. Over de stated goals van de hervormingen is al veel gezegd en geschreven, de implementatie en opvolging ervan op het terrein is veel minder op onafhankelijke wijze onderzocht en getoetst. De aandacht moet dus niet alleen gaan naar het opzetten van (initieel) onderwijs, maar ook naar de doorstroming ervan in de dagelijkse praktijk (bv. coaching, aanpassing van de beoordelings- en evaluatiemethoden).

BRONNEN

BLOEYAERT, M. (a), De politieopleiding : centraal gestuurd en provinciaal ge(s)laagd?, *De Politieofficier*, 2002/2, 5-14.

BLOEYAERT, M. (b), Aanpassen en inpassen. Interne en externe socialisatieprocessen, in : DUHAUT, G. (e.a.), *Voor verder onderzoek. Essays over de politie en haar rol in de samenleving*, Politeia, 2002, 503-525.

DUQUESNE, A., Een reactie op de resultaten van de besprekingen tijdens de regionale bijeenkomsten, in : VAN ELCHINGEN, S. (red.), *De vorming van de politie in het kader van de nieuwe politieorganisatie*, Centrum voor Politiestudies, 2001, 151-158.

ELIAERTS, C. en ENHUS, E., *Politie en bevolking*, Politeia, Vanden Broele, 1992.

ENHUS, E., De relatie bevolking-politie: het paard van Troje?, in: VAN ERCK, J. (ed.), *Externe oriëntering van de politie. Gemeenschapsgerichte politiezorg*, Centrum voor Politiestudies, 2003, 37-52.

GROTENDORST, A., (e.a.), *Leren in veiligheid. Het nieuwe politieonderwijs in maatschappelijk perspectief*, Appeldoorn, LSOP, Politie Onderwijs- en kenniscentrum, 2002.

GUNST, J.-CL., Visie van de rijkswacht in : VAN ELCHINGEN, S. (red.), *De vorming van de politie in het kader van de nieuwe politieorganisatie*, Centrum voor Politiestudies, 2001, 87-97.

MAHAUX, A. en DUEZ, F., La formation policière, l'affaire de tous..., in : DUHAUT, G. (e.a.), *Voor verder onderzoek. Essays over de politie en haar rol in de samenleving*, Politeia, 2002, 527-548.

PONSAERS, P., *Het onderzoek naar de politieopleiding in België*, Niet-gepubliceerde lezing, Infopol, Kortrijk, maart 2003.

STAM, I., De reorganisatie van de politie in Nederland : vooropgestelde doelstellingen en resultaten, in : VAN ELCHINGEN, S. (red.), *De vorming van de politie in het kader van de nieuwe politieorganisatie*, Centrum voor Politiestudies, 2001, 45-73.

SZABO, L., Het concept van de vorming binnen de nieuwe politiestructuur, in: VAN ELCHINGEN, S. (red.), *De vorming van de politie in het kader van de nieuwe politieorganisatie*, Centrum voor Politiestudies, 2001, 1-30.

VAN DEN BROECK, T. en ELIAERTS, C., *Community Policing*, Politeia, 1994.

VAN ERCK, J. (ed.), *Externe oriëntering van de politie. Gemeenschapsgerichte politiezorg* Centrum voor Politiestudies, 2003.

VANLANDSCHOOT, A., *Ontwerp van alternatieve opleiding "gemeenschapsgerichte politiezorg" op maat van de politiezone*, stagevervangende opdracht, VUB, vakgroep Criminologie, 2003.